

NIEROWNO (113) *av*

W pisowni łącznej (69), w rozłącznej (44); -e- (112), -ę- (1).

e oraz końcowe o jasne; -ó- (8) *Mącz*, *OrzQuin*, *GrzepGeom*, *BiałKat*, *Strum*, *WyprPl* (2), *SarnStat*; -o- (4) *MurzNT* (2), *KochFr* (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI i XVIII w. s.v. równo*.

1. *Niejednakowo*, nie tak samo pod względem ilości, wartości, kierunku itp.; *inaequaliter Calep*, *Cn*; *impariter Calep*; *inaequabiliter Cn* (32) : *RejRozpr* G2; *Krol* łam ku mnie środze piśe Abych pułcił podczółzego [...] Ale tego nieboraka Każał obiełć [...] Nie rowno idą ci więźnie *RejJóz* Kv; *Perisson Latine inaequale et impar*, *Nierówno/ lichy*. *Mącz* 292a; *BiałKat* 335v; nierownoż to tego Wieńca pleciono: więcey że dáleko Człowiek fráfunkow czuie/ niż rádości. *KochOdpr* Bv; *Calep* 509b.

W przeciwstawieniu: »nierówny ... równy [czym = pod względem czego]« (1): [*S. Babilas i troie dziatek* oraz *S. Juwentyn i Maxim*] Nie rowno łaty/ ále wiara rowno żyli: rozmáite ich mężeństwo [!] ále męstwo iedno było. *SkarŻyw* 129.

Fraza: »nierowny (jest a. było)« [*w tym: komu* (4), *cum inf* (2)] (14): A gdy łie domek wyniśczy Tedy ty pánie w garłc piłczy Bo ácz nierowny ciągny łie Boć być w iámie pánie liłie *RejRozpr* H4, F3v; Potkali łie z nimi/ ácz nie rowno było Grekom w poczet/ ále zacnołcia y męstwem Troiány przechodzili. *BielKron* 54v; bo nam [*Żydom*] nie rowno z Rzymiány walkę wieść. *BielKron* 146v, 245v, 248, 255, 406v; *RejZwierc* 163, 214; *BielSpr* 56; [*Świdrygieł*] widząc iż nie mógł wielkiemu wojsku Polłkiemu iáwnie wstępnym boiem odeprzeć/ z kąta ich trwożył/ potym widząc nierowny/ Miáłto Lucko łpalił/ [...] łam z Litwą łwoiá ná mieyłca bełpieczne wstąpił *StryjKron* 572; *KochSz* A2; *KmitaSpit* B4v.

Zwroty: »nierowny chodzić, iść [z kim]« = *nie dorównywać komu* (1:1): [*liszka*] gdykolwiek łzczenna była/ Wiele liłiat národziła. A łwicę iáko nieplodną/ Pokłádála zá niezgodną: Rzekąc nierowny zemną chodził/ Po iednemu łwęcicu rodził. *BierEz* K4v; O nierowny nieboraczku idzyełz wiara z onym Hetmánem/ ktory powiedzynał Panu/ gdy chiał iść do domu iego/ á opátrzyć ony przygody iego/ Iżem ia nie godzyen moy miły Pánie/ ábyś ty włzedł pod dách domu moiego *RejPos* 242v.

»nierowny się [z kim] rymować« = *być niepodobnym do kogo* (1): Nie rowno łie náłz Stáchnik s łtárfzemi rymuie/ Ociec pieniádze zbiera á on záś kiepkue. *PaprPan* Yv.

Wyrażenie: »daleko nierowny [z czym]« (1): bo iuż poborcá álbo iego piłárze im może ná Woycie nawięcey wytárgować á wyciągnąć to nawięłsze miłsterstwo/ choć będzie dáleko nierowny z Vniwerłalem. *RejZwierc* 39.

Szereg: »rowny, nierowny« (1): Tho rozum zacny czo włzytko v niego/ Rowno nierowny pátrzy poćciwego. *RejZwierc* 214.

a. *Niesprawiedliwie; inique, iniuria Cn* (5) : [*Syn mówi do Świata*] Włzytki łprawy łwoye opákuiełz. [...] S kimby miał być ty nie będziełz s tymi/ Ciche ludzi przełładuiełz złemi. Szczęłciem łwoim nierowny łzáfuiełz *BielKom* D5v, Bv; *BielKron* 300v.

W połączeniu z przysłówkiem „barzo” (1): Wnidą do łąźnieny: á gośpodarz miły Chodźi/ by w ráiu/ nie zákrywŷy żyły. A űluznie: bo miał bindaűz ták doűtały/ Ze by był niewlaźł w żadné fámuűały. Gośc pogałdać dobrze żyw/ á ono Bárzo nie rowno pány podźielono. *KochFr* 23.

W połączeniu z partykułą „tak” (1): teraz mowiem: [...] czemu ták nierowno P. Bog ludzie podźielił? *SkarKaz* 4a.

W charakterystycznych połączeniach: nierowno (się) (po)dzielić (4), szafować.

b. Nie na samym poziomie (1) :

W przeciwstawieniu: »rowno ... nierowno« (1): day Stolarzowi vczynić Liniją [...] y vczynić wniéy űłobek [...] pátrzayże iefli po onéy Linijéy wodá równo űtoi/ vűrzyűli/ iefli nie równo/ káź podnośić kónćá áże wodá űtanie w miáűę. *Strum* C2v.

c. Nie po prostej linii (1) :

Szereg: »nierowno, nieprosto« (1): Ktori nie rowno űtapa, tak iż zűtępuie zmiary drogi tam y űam iakoby pijany, znamionuie wiele myűlącego człowieka á nazłe barzo dowcipnego iako liűzka ktora teź takieź nie proűto chodzi. *GlabGad* P7v.

2. *Bez porównania, bardziej; valde Vulg (81)* : Bo acz miłóűierdźie boże wűzyűtki⁸⁰ űwiata grzechy nierowno przewyűűzłá/ wűzakże mnie nic niepomozę *MurzHist* D4; napełniał brzuch űwoi młótem (*marg*) Słowo łacińskie nieznaczy próűto młota abo iako indźie mowia űłodźin/ ale nierowno inűże rzeczy [...] (–) *MurzNT Luc* 15/16; ia miłuiąc/ nierowno bym wolał/ widzieć tho na oko/ iż thá ktorey űłuźę s űerczá mie miłuię/ [...] niź ábych miał hoynie mieć wűzytko to/ co bych iedno chciał/ á nád iey wolał *GórnDworz* Bb4v; Iź odűedł nierowno będąc vűpűawiedliwiony od oblicźności űwiętey iego/ niźli on pyűzny á nádęty Licemiernik [*descendit hic iustificatus in domum suam, quam ... ille PolAnt Luc* 18/14] *RejPos* 201v, 205v; *BudNT* Ii; Bo ináczey przed Abráhmam Bogá chwalono: á ináczey záś od Abráhmá pocźawűzy áűz do wyprowáďzenia ludu Izraélűkiego z Egiptu: á potym záś iáko to teraz widzimy/ nie rowno ináczey. *CzechRozm* 172v.

cum comp ai a. av (74): Takowe wodki nierowno lepűze/ wonnieyűze/ y łagodnieyűze ku piciu niźli ti ktore ogniem pałá. *FalZioł* II 2b; *RejKup* v7; *MurzHist* R4v; *MurzNT* 16 *marg*; *RejWiz* 194v; *Leop Gen* 26/16; *OrzRozm* K; Grekowie nierowno mnieyűzy pocźet mieli ludzi przeciű im [*Persom*] *BielKron* 117, 254, 270, 308v, 455; *OrzQuin* V2; Izaűz tego káźdy nie widzi/ że Perűoná tho űłowo lepier w łobye nierowno wyűraza to rozeznánie Perűon á niźeli bytność. *SarnUzn* B7; A dekrethá Páńűkie nierowno űá pewnieyűze niźli ty űmiecie űwiátá tego. *RejAp* 148, 23, 136v; Ićie żeby ná tym więťűza nierowno űtráthá byłá/ niź zyłk *GórnDworz* M2, B8v, H7v, I, Iv, K2 (11); *GrzepGeom* O4; Tedy y ciebie űámego/ y ony wűzytki powinowáte twoie ogáűnie tákie wefele y táká pociechá/ nierowno űnadź więťűza byű wűzytki tráby zebrał y wűzytki bębny potłukł űwiátá tego. *RejPos* 297, 162v, 235v, 251v, 252v, 256 (10); *KuczKat* 1; Thák iefł Pan Bog űrogi záwźdy ná ludzie űwowlonie żywiáczę. A iefli ná káźdego z oűobná/ tedy nie rowno więczey ná krole. *RejZwierc* 47, 10v, 20, 20v, 26v, 37 [2 r.] (11); nie rowno űnádniey Krzeűćijánom po wodzie [*Dunajem*] iűć do nich [*Turków*] bes pracey/ niźli onym do nas przeciű wodźie czyniac s pracá wielká *BielSpr* 58v; *RejPosWstaw* 44; *BudNT przedm* b, b2, b2v, c4, c4v [2 r.], k. Hhv; Ale po űmierći iego [*Dawida*]/ nie tylko podobny iemu/ ále teź nie rowno zacnieyűzy nádeń űyn iego Sálonon záűiadł űtolicę iego *CzechRozm*

104v, 103v, 106v, 111, 178; z onych ludzi ktorzi wyższe á zacnieyŹze wrzędy trzymáią/ nie rowno więcey [*plura*] złęgo do RzeczypoŹpolitey przychodzi/ niŹ z niepożytecznego ŹołytyŹ. *ModrzBaz* 99; *CzechEp* 4, 282, 422; ZE krótkie fráŹzki czynię/ to łakubie winiŹ: Krótfzé twoie nierowno/ bo ich ty nie czyniŹ. *KochFr* 14; A wŹzák Źá nań [*na konia*] oŹtrogi/ będzieli leniwy/ Nierówno przedŹię táki lepŹzy/ niŹ piérzchliwy. *WyprPl* C, B3v; *WujNT przedm* 11; *SarnStat* 550.

W charakterystycznych połączeniach: nierowno inszy (2), lepszy (6), mniejszy (2), pewniejszy (5), więtszy (20), wyższy (2); nierowno inaczej (2), lepiej (3), mniej (4), więcej (10).

Synonimy: 1. niejednako, niejednakowo, niejednostajnie; a. niesprawiedliwie; c. krzywo, nieprosto.

Cf 2. NIEROWNIE, ROWNO

MF